

**БУ РК «Национальная библиотека им. А. М. Амур-Санана»
Информационно-образовательный центр для детей и юношества
Сектор национально-краеведческой литературы**

Комиссарин көвүн

(Советск Союзин Герой Владимир Мергасовин 100 жилин өөнд)

информдайджест

Элиста, 2020

Составитель:

Тюрбеева С.А. – зав. сектором отдела развития и поддержки детского чтения

Редактор:

Аргунова О. Е.

Ответственный за выпуск:

Кетчинова Н. Н. – зав. Информационно-образовательным центром для детей и юношества БУ «Национальная библиотека им. А. М. Амур-Санана»

Комиссарин көвүн: (Советск Союзин Герой Владимир Мергасовин 100 жилин өөнд): информдайджест / сост. С.А.Тюрбеева; ред. О. Е. Аргунова; отв. за вып. Н. Н. Кетчинова. – Элиста, 2020. – 6с.

Комиссарин көвүн

Владимир Вадимович Мергасов 21 августа 1920-гч жилд Хальмг АССР-т төрж харсмн. Дэкэд эн Ээдрхнд нүүж йовв. Эцкнь – Улан Ээрмин командир, цөргө кергэр Хальмг политэңгин агитатор – организатор Вадим Николаевич Мергасов. Ленинэ Дуудврийг 1919 жилд хальмг хотдуд эргэд умшж өгдмн, хальмудыг Улан мөрн цөргт орж цөрглгтн гийэд цээлхврин көдлмш кееж йовла. Зөрмг командир цаһачудла баатр кевэр дээллдсмн, шаввавад, эмнэсн хайцв. Экнь эгл орс күүкд күн Александра Андреевна көвүһэн эцкиннь неринь күндлдгэр, эцкэн чигн, бийэн чигн хутаашгоһар сурһсмн.

Володя школд чигн, рабфакд чигн «Баһчуд – артиллерийд» гидг дуудвар 1937-гч жил арвн долатадан Московск цөргө - электротехническ училищд орад, сурһулян йир сээнэр сурв. Училищэн төгсөчкэд, Хол Дорд үзгт аһарин харслһна цөргт цөрглв. Цөргө подразделения туслң ханиг сурһлһнд сэн күцэмж бэрсн төлөднь Володяд ах лейтенантын цол өгэд, дэн эклхин өмн зенитн – прожекторн ротын командирт тэвв.

Дэн эклв, баахн офицер өдрболһн Совинформбюрон зэңг чиңнэд бээдмн, соңсчад зовдмн. Фронтод йовхар кесг дэкж командованьд эрлһ орулж өгв, болв өгх болһнднькомандовань келдмн, чи энд, Дорд үзгт кергтэч гидмн.

Хойр жил болчкад, ээрмин генерал И.Р.Апанасенко дөң болад, Володя фронтур һарч йовв. 191-гч гаубичн артиллерийск бригадын 31-гч артиллерийск дивизьд цөрглэд, Старая Русса балһснас авн Берлинд күрв, хойр дэкж күндэр шавтв, һурв дэкж баахн шав авв, Улан Оди болн Төрскэн харсгч дээнэ II девснгин орденмүдэр ачлгдв.

Билгтэ-эсвтэ, зөргтэ офицерт артбригадын туршулачнр дурта билэ, үүнлэ туршулд одхдан дурта болдмн.

...Дөчн тавдгч жилин үвлэр Польшт немшнрэс булаж авсн машиһэр зурһан разведчик шоссеһэр йовж йовад эргэд, Альденбрун болн Тыхы гидг хойр пунктын хоорндк хаалһар йовв.

Удл уга, дүңнхд хөрн минут давсн кемд, өмнэн йовһн цөрг аашхинь үзв.

- Эдниг дахад йов - гийэд залачд заквр өгчкэд, эргэд хэлэчкэд, Мергасов чочад одв:

- Немшнр! - гийэд хээкрв.

Зу һар немш салдсмуд колоннд зерглэд зогсчксн адһм угаһар, хавтхдан һаран дүрчкэд, чийгтэ шинелиннь захинь босхчксн, даарсн, бөгчилдсн йир му бээдлтэ йовцхана. Машиг эс үзсн бээдлтэ, хая-хая нег салдс зервк машин тал хэлэнэ, зуг ю – күүһинь меджэхш бээдлтэ.

- Мадниг эврэхсэн болхжах бээдлтэ. Тасрад ард үлдхмб? Аль чанһар гүүлгэд эднэс түрүлхмб? - гihэд ухалад бээнэ.

- Өэмшгтэ. - Тиигжәһэд ах лейтенант арһул машинэ залачиг зачна: - Колонна өмн һар. Намаг заквр өгхлэ машиһэн эргүлэд, шаман шата. Цуһарн белн болтн...

Колонна өмн йовсн немш офицер машин аашхинь үзчкэд, дала ик дурн угаһар мөндлж һаран суңһв.

- Сүрнь буурад бээжл үүнэ. Омнклэ эдл биш, омгнь тасрж, – гиж ах лейтенант санв. Болв фашистин чирәнһ, хэлэцнһ дотран нег мөслчксн, санснасн хөөһдгө күүһинь медүлнэ.

- Фанатик... Иим күүг эс алхла болшго. Уралан! - гihэд ах лейтенант машинэ залачиг ээмэрнһ түлкв, тернһ машиһэн бээсн хурдарн гүүлгэд, колонна өмн һарад, эргэдзогсв. Машинэ шамин герл фашистнрин чирэднһ гилкв. Автоматта туршулачнр машинэс һарч ирв.

- Һаран өргтн! Бууһан хайтн! Тадниг бүслэд авчквидн, - гihэд Мергасов немшәһәр келэд хээкрв.

Немшнр зер-зевән хаалһ деер хайв.

...Дөчн тавдгч жилин апрель сард Германьд Мергасовин баг йовһн цөргчнрлэ Нейсе хол һатлв.

Чаңһ урслхта һолыг һатлхд күчр болад бээв, тиигчкэд ода чигн серүн цаг, усн киитн! Хортна минометмуд чигн зогсл уга хаһад бээнэ. Болв туршулачнр өөмэд, өөмэд йовж цаадк эргднһ күрв.

Салдсмудаснһ үлдсн цөөкн күүһән Мергасов эргэс холл биш бээсн урһа модна захд цуглулж авад, модн дотраһар цааран һарад йовв. Ө-шуһу моднас һархла, нег толһа үзгдв, түүнд рацан тэвхмн, гив.

Йовһн цөргчнр артиллерин дөңгэр дэврэд, цөөкн дуунад уралан һарв. Мергасов нег баг салдсмудла дэврж йовсн подразделения өмн һарв.

Радон селәнэ өөр хортна цөрг күчтэ гидгэр хав, йовһн цөргчнрт нам толһаһан өндэлһдг арһ уга болв.

Мергасов гүүндән күүнэ нурһнла цацу фаустпатронмуд дүүрң окопд һэрэдэд орв.

- Көдү күн бээнтэ? – гиж бийинһ даһад окопд орсн туршулачнрас сурв. – Дөрвнйи? Рацтавта? Шулуи гидгэр терүгән тэвтн! – гив.

Аашх танкин дун һарв. Ах лейтенант фаустпатронмуд бәрсн окопас һарв, танк окопд өөрдэд күрч ирж тован төвлчкж. Мергасов бас төвлжәһэд хав, танкас утан һарв. Хол биш тов хаһрв. Мергасов үүрмүдиннһ һар деер унв.

- Хатн, - гиж әмсхн бээж эн заквр өгв.

Ах лейтенант төвлжэхэд, өөрдэд аашсн хар кирстэ танкиг хав, танк доран өсрн зогсв.

Окопин ард, өмннь товмуд хахрад бээнэ. Мергасов һазрла һазр болж одв, тиигжэхэд төвлэд, өмнэснь аашсн һурвдгч танкиг хав. Танк доран эргэд, дуһрад одв, төгәннь гусениц салад, салад һарв.

Эн дээллдэнд туршулын баг тавн танк болн «фердинанд» гидг тов хаһрулв.

- Тана көдлмшийа? - гихэд «виллисас» буусн генерал хамхрха танксиг заав. – Нернтн кемби?

- Мергасов, - гиж носилк деер кевтсн ах лейтенант келв.

Дивизин санитарн ротд офицер йисн хонгт кевтв. Шавнь сээнэр бүүрлдэд уга бийнь, арвдгч хонгтан һарад йовж одв. Бийән бэрж боллго бээв: эн өдр Негдгч Украинск болн Негдгч Белорусск фронтмудын цергүд Берлиниг бүслэд авчксмн. Сүүлин дэврлһн болхмн билэ.

Берлин шатад бээнэ, нег чигн бүтн гер уга. Минометмүд, пулеметмүд, автоматмүд зогсл уга халдад бээнэ. Гитлеровцнр сүүлин чидлән һарһж, негндән күрнэв гиснэхэр, басл ноолджана.

«...Берлинэ уульнцст күчтэ гидг дээллдэнд Владимир Мергасов ик гидг зөргән һарһв. Бийнь эргэд йовад, хортн бээдг һазрмудыг илдкэд, артиллерэр хаһад уңһаһад бээв...» - гиж зөрмг офицериг ачлхин туск цааснд бичэтэ.

1945 жилин майин 2-т Берлинд гарнизон сөрлһән зогсаһад диилгдв. Эн өдр 191-гч артиллерийск бригадын командир полковник Товбис бригадын туршулын ахлач, ах лейтенант Владимир Вадимович Мергасовиг правительствин хамгин өөдән ачлврар ачлхмн – Советск Союзин Геройин нер өгхмн гиж цаас орулж өгв.

Рыбалкон танков ээрмин нүүрт йовсн 3-гч отрядла Чехословакин Теплице-Шеков балһсиг сулдхад, Мергасов дээһән төгсэсмн.

1945 жилин июнин 27-д СССР-ин Деед Советин Президиумин Зэрлгэр Владимир Вадимович Мергасовд Советск Союзин Геройин нер зүүлһсмн.

Дээнэ хөөн В.В. Мергасов өрк-бүлтәһән Москва балһснд бээв.

2002-гч жилд мартын 14-д эн сээһән хээсмн.

Использованная и рекомендуемая литература:

1. Герои Советского Союза. Герои Российской Федерации: [фотобуклет] / ред. А.В.Задорожная. – Элиста: Калм. кн. изд., 2005. – 32 с.: ил. – Текст. Изображения: непосредственный.
2. Звезды над степью: [очерки о Героях Советского Союза] / сост. Н. Илишкин. – Элиста: Калм. кн. изд., 1975. – 255 с.: ил.– Текст: непосредственный.
3. Илишкин, Н. Комиссарин көвүн: [Советск Союзин Герой Владимир Вадимович Мергасовин тускар] / Н. Илишкин. – Текст: непосредственный // Хальмг үнн. – 1995. – 11 мая. – Х.2.
4. Илишкин, Н. Отважный сын нашего народа: [к 80-летию со дня рождения Героя Советского Союза В.В. Мергасова] / Н. Илишкин. – Текст: непосредственный // Известия Калмыкии. – 2000. – 17 августа. – С.3.
5. Илишкин, Н. Эцкин эрүн үлгүрэр: [В. Мергасовин тускар] / Н. Илишкин. – Текст: непосредственный // Хальмг үнн. – 1972. – 1 августа. – Х.4.
6. Наминов, А. Харахусин көвүв: [В.Мергасовин тускар] / А.Наминов. – Текст: непосредственный // Хальмг үнн. – 1981. – 23 февраля. – Х.3.